

nepolitična, je vendar tvorila prvo stopinjo ustvarjajoče se narodne države. Romantika je bila Byron in Marrini, Schlegel in Hofbauer, Herder in Savigny. V dolgi dobi miru od 1815. do 1848. je kozmopolitska absolutna država še enkrat narode imela za otroke, ki nimajo nič govoriti v državnih stvareh, ampak samo poslušati cesarja in državnike, dasi je že jasno svetila Evropi francoska in mimogrede tudi španska ustava. Narodi, ki so se v romantiki zavedeli svoje zgodovine, so v tem času še bolj občutili politične potrebe sedanosti, dokler niso v revolucijah vrgli s sebe vso to staro šaro, kar je dr. Mal prihranil za prihodnje leto. V pričujočem zvezku objektivno poroča, kar se je zgodilo do leta 1848., gledajoč vse dogodke s čisto pravega stališča narodne individualnosti, a če hoče biti dosleden zgodovinar, ne more delati takih opomb kot na strani 522, »da je v Prešernovi dobi bil rod, ki je v primeri s potrebnim organizatoričnim delom poezijo še previsoko cenil«. Preteklosti ne moremo soditi po sedanosti, merila moramo dobiti iz preteklosti.

Ivan Zorec: **Domačija ob Temenici.** Slovenske večernice, zvezek 82. Strani 112. — Zorec pripoveduje usodo kmetiške domačije z zanesenostjo in hrepenenjem. Navezana je usoda na zgodbo kmeta Trlepa, ki mu je njegova samoglava gospodovalnost »rodila nebrojne bolesti«. Le bolečina za domačijo, ki jo vidi razpadajočo v tujih rokah, raztopi njegovo trdost in vzbudi čednosti sreča; prevzetnost se spremeni v ponižnost, samoglavost v ljubezen do sina, preziranje sinove žene osebenjice v priznanje kmetiške enakopravnosti. Kajti v kmetiški miselnosti so še hujše kaste kot v Indiji. Osebenjak in bajtar nista enakopravna kmetu, ki obdeluje zemljo v trudu in znoju, medtem ko onadva živita na lahko roko. Zato tudi bajtar-prihajač, ki je z neko dediščino kupil Trlepovo posestvo, nima obstanka med kmeti, ki mu zagrene vsako zblizanje. V priznanju svetosti dela in truda je vsa sila ljudstva, ki je ne premaga ne denar ne sladka beseda, čeprav so v zvezi z njo različne nečednosti. Zorec je s pravo intuicijo videl korenine ljudske moči in jo skuša dojeti v vsej neposredni lepoti, ne tako kot Homer, ki je spremenil želje Grkov po lepi obali Male Azije v lepo Heleno. — Ljubezen do zemlje povrača ona Trlepu skoraj z mistično vdanostjo, da se dejanje razvija kot v pravljici, kjer se skrajne neverjetnosti uresničijo. Z zadovoljnim smehljajem gledamo, kako se starcu, ki je pravkar izročil posestvo hčeri in zetu, še enkrat sreča nasmehne, da se oženi z gruntarsko vdovo brez otrok, in da slednjič sin iz Amerike pride ter odkupi rodni dom iz tujih rok. — Značaji drugih oseb, hči, zet, bogati sin iz Amerike in njegova žena, ne kažejo posebnega notranjega razvoja in so bolj tipične podobe, zlasti pa velja to za kmeta Obličana, ki je tip vaške kritike, glas vasi. Tu ima še ime, večkrat se pa spremeni v množico brez imena, ki spremlja dejanje kakor zbor v grški drami.

Zemlja, ki jo Trlep »bolj ljubi kot svoj rod«, je tudi pisatelju odprla drage volje svoje skrivnosti, da jo vidi v vsej lepoti. Osebe in dejanje so le slabotna, včasih neubrana spremljava k tihi misli in poeziji pokrajine, ki jo je pisatelj pokazal v najintimnejših tenčinah, da ne čutimo le lepote gozdov in polj, trave in zraka, ampak skoraj vdano pobožnost do zemlje. Že pri kmetu Trlepu prehaja koristno gledanje narave v estetično in religiozno:

»Jaz in zemlja sva eno« (71), skoraj kakor Wurzel-sepp v Anzengruberju. Tudi on je sprva trd kot brezčutna narava, v kateri živi, a ravno ta ljubezen do zemlje vzbudi pozneje v njem človeška čustva. — Pri Jurčiču je pokrajina ljudskih pripovedk in pravljic romantična, a narava in človek sta ločena. Njega zanima kmet v svoji originalnosti in skoraj drastično pretiravanje interesantnih potez. Cankar slika vso prelestno lepoto pokrajine in ničevost človeka sredi nje. Zorec kaže človekovo moč, ki jo pije iz zemlje združen z njo. S tem se družijo pri Zorcu ljubezen do pristne ljudske govorice. Kakor stari znanci, ki jih je zagnil čas, vstajajo v povesti krepke, sočne besede, ki jih konvencionalni jezik ne uporablja več. To ni oblikovalna lepota Cankarjevega jezika, ki te zanaša s seboj v ritmičnem valovanju, ampak to je ustvarjajoča jezikovna moč naroda, kakor jo vidimo pri Levstiku, Jurčiču in Finžgarju.

Življenje svetnikov. 6. zvezek. — Zvezek obsega življenjepise svetnikov od 1. do 21. aprila, spisane od šestih avtorjev. Zato tudi opazimo dve smeri v podajanju snovi: ena se ozira na kritični razum sedanje dobe in skuša legendarične črte izločiti, druga se ozira na tradicijo in gleda svetnike, kako govore čustvu svoje in naše dobe. Svetniki so vrhunci notranje moralne moči, do katere se je povzpela človeška slabost. Povprečnemu razumu, ki živi iz roke v usta, se bodo zdeli nespametni ali nepojmljivi, ko bo bral, da so dali življenje za svojo idejo. Toda oni tudi niso živeli v povprečnem razumu, ampak v višinah, kjer se večne ideje stikajo, kjer je sreča več kot telesno življenje. V njih gori čistejši plamen kot strast in patos revolucionarjev in atentatorjev, ker oni ne ubijajo, ampak se puste sami ubiti, čeprav je treba priznati, da je bila prva doba krščanstva nekaka duhovna etična revolucija. Oni ne priznavajo pozitivnega državnega zakona, ampak le višji moralni zakon, ki je v njih in sega v oностранstvo. Kantova doba je gledala v staro- in srednjeveških menihih izpolnjen svoj etični ideal, da se nagnjenje ukloni dolžnosti, in Dostojevskij je občudoval silne osebnosti puščavnikov in mučnikov; daljen pojem njihovega sveta dobimo lahko tudi mi, ko slišimo starokrščanski koral.

Vpriljubljenem zvezku bodo posebno zanimali svetniki, ki so živeli na ozemlju Jugoslavije, v Dalmaciji in Hrvaški, zlasti pa bl. Odorik, po rodu morda beneški Slovenec, ki je po svojih misijonih na Kitajskem, v Mongoliji in Tibetu ob povratku v domovini spisal daljno pot. »Znanstveni svet ga zaradi tega znamenitega potopisa prišteva med najslavnejše raziskovalce srednjeveške Azije.« Interesantno je tudi, da je dominikanec sv. V. Fererij izbral napačnega papeža v dobi papeških zmed. — Hvalevredno je, da knjiga opozarja, kako žive svetniki v umetnosti in prinaša sodobne slike, zlasti pa, da omenja, kje so njihove slike in češčenje v naši domovini. To je prispevek h kulturni zgodovini. Čim več bo tega prinesla, tem bolj bo ustrezala svojemu namenu.

Dr. Aleš Ušeničnik: **Knjiga o življenju.** Nova izdaja, 1929. Strani 208. — Tolstoj gre v knjigi O življenju v prvotno krščanstvo evangelijev in listov ter dviga neizčrpno moč pramislji, kot so prišle neposredno iz ust božjih. Radikalno in drastično vrže vso njihovo težo moderni znanosti v obraz, da se pod težko bombo razdrobe trdnjave